

Зер-зевас цуг делгү болн күүцднй агслгънас гаргългн—ödгä цагин ах төр

1959 джилин сентябрин 18-д, Советск правительствоин толгъач Ур Н. С. Хрушев ООН-а Генеральн Ассамблейин сессияд: «Советск Социалистическ Республикаси Союзин правительство ОН-а халварг зер-зевас кевър болн күүц кевър асглгънас гаргългъна туск Деклараци, тер төрär тоджа сүв-селвгн заадж орулдж бчәнä, — гидж герчлв.

Тер өгсн сүв-селвгүд Советск Союз үн уха-седлжлс төбкүнү бäänин төлä үзгдäхäинс батта кевар фäудж цуг орн-нутгудин олн äмтнä прогрессивин улсин зöбгäлчн лойл авад, мана халхд олн сай улсин седлжн тусхаз.

Нарт делкä төбкүнү бäähин сäггъинн хäädж, äврäнин хагългългн күүлдäж нарт делкän туск кесг төрүдүн заадж келäд, Н. С. Хрущев тадын салгäдж цуг орн-нутгудин äмтн агту ик ицдтгäгäр хагълхинн күүлдäж — зер-зеван асглгънас гаргългъна туск төрär кевр.

Бүн äмтнä цуг тууджн кезäд болв чигн, төбкүнү бäйлггн харгългъна төр öдгä цагт тавдäжлс кевар хуцар олн äмтнä өмн зөгсджасн бшш. Атомн, космическ ракетиин болн электроникн цаг науку болн техникн дестрэд зуг өргн хаалгъ татомн бшш. Терүүлäйин хамдн ракетн-атомн дäänä күчтä ик äммш бас гаргъл.

Зер-зев гаргългын эн-зах угагъар келгнд делкän государство цугтан гшшв орлджана. Öдгä цагт цуг делкäd күмн äмтн дäänä нектвр джлн болгън зун миллиард даву доллармуд гаргължана, эс глдж делкän койрдгч дäänä урх гаргължаснас 25 колван ик. Дäänä өн гаругъин йир икинй

дүнүфүллгнä ним тө үзүлнä: 100 миллиард долларар 9—10 сай оркбул бäädж болх термүд. Эс глдж 4 сай орнд батхат 25 мингън болднй тосхд болхмн. Вичкүд сургълв сурх 50 мингън школмуд, эс глдж олн сай улс кöдлх кесг мингън промышленн предпрнягъс тер мөнъгär тосхд болх бäасмн.

Зуг ганцхн 1958 джил НАТО-д орцхадг орн-нутгудин дäänä гарунь 60 миллиард доллар күрсмн. Тернй Англь 1958 джид авсн цуг оругъасн 10 миллиард доллар даву болв. Атлантическ пактд орлцд орн-нутгудин дäänä гаругин арвна кесн нег хувинь авсн бийн öдгä цагт Иньд тосхддäж мет, арад металлургическ заводмуд кöдлмшт орулдж болхмн. Дäänä зер-зев гаргългын тоолвр угагъар келгн, капиталистическ орн-нутгудт күч-кöбсчирäс авд алвиг цангö икär өскв.

Шидр США-н президент Эйзенхауэр, зäрм бомбардировщикүнд американск правительство хулддж ахлардн, йир ик мөнъв гаргъна глдж келв. Американск бомбардировчик «Б-58» 27 сай шаху доллар күрнä, өнүдн чиньнүрн болхла, 47 мингън фунт. Тегäd өн самолетин цунг болгън 568 доллар болдж тусна, нег фунт алтна үнн болхла, 560 доллар болджана. Тегäd өн самолет хулддж авлгън, чиньнүрär алт хулддж авчх мет, үнтä болдж тусна.

Зер-зевин гаргългын урдн үзгäд уга кевär делгү икär кегдäд ловна. Ним болсн төлад, тоолвр угагъар кесн ишкдл эс глдж дäänä чертг йовх улсин явр болв чигн ондү гаргългн, дäänä түүмрин эк татад чигн орхмн

болджана. Öдгä цагин дä келгнä зер-зевн агту ик күчтä, делкän дäч өклäд пöн чад болсн бийн, дала ик күүрч, хамхрдж äвдрлгъ гаргълхн. Нег водородн бомб Лондон мет балгълв: газр деерäs уга кечх күчтä болджана. Нäамн тинм бомб Деед Германия мет орн-нутгит хоосрулчхм болджана...

Зер-зевиг асглгънас гаргългъна туск төриг ормасн кöндäхин кергт цуг государствоин болн бас тер мет ООН-а уха-тоолврн негдүлд, тер төриг хагълггвр тусхак кергтä глдж Н. С. Хрушев заасмн. «Советск правительство öдгä цагин бäädлн делгү хäädж шүүгдäд, тулгас гарх хаалгън зер-зевäs цугвар болн күүцнär гаргългн бäänä гшсн ашлгн кев», — глдж Н. С. Хрущев ООН-а Генеральн Ассамблейин XIV сессий деер герчлв.

Цуг государство зер-зевäs күүцдän гарх зöвтä гшсн сүв-селвг Советск Союз орулджана. Энн болхла, дäänä чериг сулхад тавхмн, цуг зер-зевиг уга кехмн, дäänä производств уурулчхм гшсн сүв-селвг болджана.

Кемрджän деед үзгн орн-нутгуд зер-зевäs гаргългын делгү болн күүц кевär кехдän белн эс болхла, зер-зевäs гаргългна тускар зäрм ишкдл кехдän чигн Советск Союз белн болджана. Советск правительствоин тоол, вяр болхла, терүндн ним төрмүд ахлч болдж тавдгч зöвтä: ядери семлгн уруулггн, түрүн болдж төрү сöргилгн зөгсх; Европин ирцлгггү орн-нутгудт талин орн-нутгудин чергүдн хасад, шүүдж хäläлгъ тогтах; Центральн Европд атом уга зон гар-

гълв; күүнä газрт бääh талин орн-нутгудин дäänä басмудиг уга кех; нег-негнүрн дäврлгв кешго пакт НАТО-д болн Варшавск боцанд орлдждах орн-нутгудин хоорнд келгн.

Зер-зевäs гаргылгит цуг делгү болн күүцднй кехмн глдж шинäs орулдж өгсн советск сүв-селвг научн болн техническ агту ик күвэр бärхдр брчн хаалгъ секхмн. Дäänä кöдлмшт йовх олн номтвр болн техникүд сулдж бäасмн. Эдн негдäд, күмн äмтнä сäггъинн хäädж кöдлх билä. Нарт делкän гүүлäн, государствоин хоорндк экономическ болн культури залгълдän öргджх бäасмн.

Зер-зевиг делгү, цугтан уга кехмн гшсн Советск Союзин орулдж өгсн сүв-селвгин агту ик чинирн тоолдж эс меддäж олнä үүлдврт йовх нег чигн политик кү өлн ик түрү. Деед үзгн кöлтөвр орн-нутгудин йовнä әлчир советск зураг кинän болн ончтa кевär хäläлх кергтä глдж герчлцäв. США-н государствоин селäтр Гертер, Советск правительствоин орулдж өгсн сүв-селвгиг «ончтa болдг онгьтан тавдж, тохнän сäйнär хäläдж меддж авх кергтä» глдж темдглв.

Советск сүв-селвгүндк экономикшин сул делрлгт орн-нутгудин олн äмтн ик ицдтгäгäр тосхаз. «Гана Таймс» газет, зер-зевиг асглгънас гаргäд, хоршагдсн мөнънгäs хамгин кичн хувинь делрлгтн сул орн-нутгудт өгсн болв чигн, «Азиянин, Африкнн болн Латинск Америкнн джирлгд шин өклч гаргьд билä», — глдж бичв.

Зер-зевиг асглгънас гаргългъна тускар урднй Советск Союзин орулдж öгäд бäасн сүв-селвгиг, Советск государство сул болдг тивгдж бäänä глггäд, онгьндän авлго бäасн болхла, öдä бäädл төрүц онгäдäрсн цаг. Советск Союз

гаврн бшш. Социалистическ государствоин негдсн алдр лагерь öдä бäанä. Öдгä цагт төбкүнү бäйлггн харсджх чиди дäänä чидлг давд жана.

Болв деед үзгн орн-нутгудт, «Кинтн дäгг» царандьв кехäсн, зер-зев гаргългънасн хатгъшиго санат, тегäd зер-зевиг асглгънас гаргълхн тускар кергтä үүлдвр күндäдän дурго чиди чигн бäанä, «модна дурс мерг хорхас бäанä. Тедн модиг унъгäдж чадш. Теднд чиди уга, тедн модна дурсиг мерä бäädж, шим авдгнн таслад хатсана. Модн ургäдän хатсана. Тер мет, зäрм политическ үүлдäчнр бас, зер-зевиг цуг делгү, күүц асглгънас гаргългъна туск мана сүв-селвгиг мерхär зүтүлдäд. Зер-зевиг асглгънас гаргългъна хордиг ичдх кергтä, теднд чаньг цоклгт öдг, олн äмтнä байрта ицдтг күндä кергтä глдж Н. С. Хрущев СССР-н Деед Советин Ш-ч сессий деер келсн.

Нарт делкän сән седлгтä улс цугтан әднлä хамдан цуг Советск олн äмтн, төбкүнү бäйлгәнä керг, олн äмтн хоорндн инглггн, зер-зевиг асглгънас гаргългъна төр, эн төрин күүдхн кергч Коммунистическ парти болн Советск правительствоин цудлртä угагъар ноомдж йовхн ашдн, ди илх глдж ицдäйхәнä. Энүг хурдäд күдхн төлад, күчкөлснä өргмдж улсн бөдлүлхмн, долан джилин зурагъар түрүн джылдн авсн социалистическ даалгъврэн болзгасъв ур күчäхин, ЕПСС-н ЦК-н болх Пленуми шнн дилäврär уктжн төлä дөрäдä брнär делрлүлхн.

С. ЛАВГИНОВ,
ИПСС-н таньгъчин комитетин
лентор.